

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.5, oktober 2014

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Jon Tafdrup

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Om Digterne Baggesen og Oehlenschläger” og “Om Publicum og Publicums Domstol”

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Tylvtestriden
- 2 Tilblivelse
- 3 “Om Digterne Baggesen og Oehlenschläger”
- 4 Beskuelsen
- 5 “Om Publicum og Publicums Domstol”
- 6 Dannemænds Ære!
- 7 Anvendt litteratur

1 Tylvtestriden

Tylvtestriden udsprang af Baggesens kritik af Oehlenschläger. Baggesen mente, at det sene forfatterskab på ingen måde var så godt som det tidlige. Striden forløb med vekslende intensitet fra 1806 til 1820. Grundtvig deltog med i alt seks indlæg. Fire blev bragt i aviserne *Dagen* og *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* i slutningen af 1818, to i det sidste hæfte af *Danne-Virke* fra begyndelsen af 1819. De to var “Om Digterne Baggesen og Oehlenschläger” og “Om Publicum og Publicums Domstol”.

Tylvtten var Baggesens betegnelse for de tolv studenter, der stillede sig på Oehlenschlägers side i striden. De tolv studenter var Carsten Hauch, Niels Bygum Krarup, B.S. Ingemann, Chr. Winther, Peder Hjort, Just Mathias Thiele, Nicolai Christian Møhl, Gustav Adolph Dichman, Nicolai Christian Levin Abrahams, Andreas Gottlob Rudelbach, Johannes Christian Lütken og Poul Martin Møller.

Sammen stod de bag den anonyme opfordring i avisen *Dagen* til Baggesen om at redegøre for sine kritiske principper. Opfordringen havde titlen “Jano Baggesen; Regi a consiliis justitiæ, Kiliensi quondam Professori, S. D. D. XII studiosi in universitate florentissima Hafniensi” (da. “Tolv studenter ved Københavns blomstrende Universitet hilser justitsråd Jens Baggesen, professor emeritus ved Kiels Universitet”, overs. GV). Dette indlæg var anledningen til, at striden nok en gang blussede op, og at Grundtvig trådte ind i den.

Han ytrede sig på to tilsyneladende forskellige måder i striden.

Hvor de fire bidrag i aviserne forholdt sig direkte til andre indlæg i striden, var artiklerne i *Danne-Virke* mere principielle. De fire avisbidrag var “Erklæring fra et Antal Videnskabsdyrkere ved Kiøbenhavns Universitet”, “Et lidet Bidrag til Dagens Penne-Historie”, “Om Tylvten til Vedkommende” og “Erklæring”. I [den fælles indledning](#) til de fire avisbidrag er der redegjort for deres placering i striden.

Den konkrete anledning til striden i slutningen af 1818 og begyndelsen af 1819 var Baggesens *Breve til Adam Oehlschläger (I Anledning af En Reise af en Dito) fra Jens Baggesen* (1818). Heri kritiserede Baggesen Oehlschläger *En Reise fortalt i Breve til mit Hiem* (1817). Oehlschläger var faldet i søvn som digter, og hensigten var at vække ham igen. Baggesen kaldte hans “Manddomsarbeider” for “Barnestreger” og rejsebrevene et “Pseudoproduct, der skader Dig mere end alle Satirer nogensinde kunde skade Dig, hvis Du ikke fortiente dem” (Baggesen 1818, s. 10 f.).

2 Tilblivelse

Den præcise udgivelsesdato for det sidste hæfte af *Danne-Virke* kendes ikke. I “Om Digterne Baggesen og Oehlschläger” bemærker Grundtvig, at striden måske er over, når hæftet kommer på gaden: “Men, hvorfor vil jeg da blande mig i den nærværende, eller maaskee, før dette trykkes, forbigangne Strid mellem Baggesen og Noget af Oehlschläger?” (Grundtvig 1819a, s. 199 f.). Siden Baggesens sidste brev til Oehlschläger udkom den 13. november 1818, kan begge artikler være skrevet før denne dato.

3 “Om Digterne Baggesen og Oehlschläger”

Den første artikel var tylvtestridentens mest nuancerede og præcise partsindlæg. Det fastholdt en principiel tilgang til striden mellem Baggesen og Oehlschläger i modsætning til broderparten af de øvrige indlæg. Striden blev i alt væsentligt ført af stedfortrædere for begge parter.

Baggesen svarede ikke på opfordringen fra de tolv studenter, men nøjedes med at svare sine stedfortrædere med enkelte digte. Oehlschläger svarede slet ikke på noget. Grundtvig understregede stædigt sin principielle entre ved ikke at tage parti:

At jeg imidlertid ikke har i Sinde at slaae mig til nogen af de stridende *Personers* Partie, følger vel alt deraf: at jeg ikke engang selv vil have noget personligt Partie, og det er da

kun som Tilskuer jeg vil betragte Striden, at sige: ikke som en ørkesløs eller ligeegyldig, men som en i al Sandhed varmt deeltagende Tilskuer. Det skal ikke forundre mig, om de Fleste der tage Deel i Striden, finde min Betragtning meget for alvorlig, tør og kjedsommelig, men det bør heller Ingen undre, at jeg er af anden Mening, og søger at gjøre den gjeldende, thi det er paa begge Sider meget naturligt (Grundtvig 1819a, s. 199).

Den principielle betragtning fastholdt han gennem fire spørgsmål:

1. Er striden værd at ofre opmærksomhed?
2. Hvad er dens kerne?
3. Er Baggesens kritik berettiget?
4. Hvordan forholder kritikken af enkeltdele sig til helheden i Oehlenschlägers forfatterskab?

Til det første spørgsmål var svaret ja. Striden var værd at opholde sig ved. Det var der ifølge Grundtvig to grunde til. Begge forfattere var det, Grundtvig kalder "Magter" i den danske litteratur. Var ingen af dem det "da var Striden om hvad der hørde dem til, kun, saa at sige, en Poetie-Sag, der ved Høieste-Ret (...) maatte afvises", og var "kun een af Parterne en *Magt*, da maatte den Anden, som havde skjemtet med sin Overmand, tage Skade for Hjemgjeld." (Grundtvig 1819a, s. 200). Grundtvig nøjedes med at slå fast, at de to forfatterskaber var så væsentlige, at spørgsmålet om kvalitet i sig selv var tilstrækkelig grund til at opholde sig ved en strid mellem dem.

Grundtvig undersøger stridens kerne ved at sammenligne Baggesens *Eventyrer og Comiske Fortællinger*, (1807) *Ungdomsarbejder* (1791) og *Labyrinten* (1793-1794) med Oehlenschlägers *Poetiske Skrifter* (1805) og *Nordiske Digte* (1807). Nok en gang understreger Grundtvig, at hans interesse i striden er de respektive forfatters *værker*, ikke deres eventuelle *personlige* mellemværender: "Om der er Noget imellem dem som Personer, det vedkommer os her slet ikke" (Grundtvig 1819a, s. 206).

De to forfatterskaber er hinandens diametrale modsætninger, hvis de betragtes gennem de nævnte værker. Forskellen skyldes "en Grund-Forskjel i Synet, og Tanke-Gangen". Af samme grund kan de ikke begge "have udtrykt de *sande* Forestillinger om Menneske-Livet, dets Betydning og Øiemeed, samt hvad der, ret forstaaet, bliver det Samme: om Guddoms-Livet og dets billedlige Aabenbarelse paa Jorden" (Grundtvig 1819a, s. 207). Når Grundtvig alligevel kan sammenligne deres værker, er grunden, at for:

begge Digtene er vel Mennesket en Gaade, som det maa være for enhver Aand, der oplader sine Øine i Støvet, men Løsningen søge de ad ganske modsatte Veie, hvilke de da stræbe at indhegne med saa yndige Blomster, oplyse med saa straalende Lamper, opfylde med saa indtagende Skikkelser, og aabne til saa glimrende Udsigter, som de med Ordet formaae (Grundtvig 1819a, s. 207).

Før Grundtvig kunne besvare sit tredje spørgsmål om kritikens berettigelse gør han to ting. Først understreger han (nok en gang) sin neutrale position i striden, og dernæst gør han sig selv til ophav til Baggesens kritiske dom over Oehlenschläger.

Den position har Grundtvig efter eget udsagn opnået ved at holde sig til genstanden, dvs. Oehlenschlägers værker, og ved at fremføre kritikken:

uden at smigre enten Tidens Aand eller noget Partie, tilkæmpet mig et Stade, hvorfra jeg, uden at blive latterlig, kan, paa eget Ansvar, tale et selvstændigt Ord med i Literaturen. Man skal vist ei, selv kun med Skin, kunne sigte mig for at have viist Tegn til ringeste Misundelse paa en Digter, det altid var mig en Hjertens-Fryd at ophøie, aldrig faldt det mig ind at være Medbeiler til hans Krands (...) og nu tager jeg mig den Frihed at erklære: hiin Baggesenske Paastand om Oehs dybe Digter-Fald, den Paastand er ikke blot hans, men ogsaa min, og, siden den skal være en Brøde, saa *tilegner* jeg mig den, som Ophavsmand, indtil man viser mig den i en ældre Bog end min lille Verdens-Krønike fra 1812 (Grundtvig 1819a, s. 219).

Grundtvig tilsluttede sig Baggesens kritik. Det samme gjaldt forholdet mellem del og helhed i kritikken. Baggesen byggede sin kritik på enkeltelementer i Oehlenschlägers digtning, men tabte ifølge Grundtvig *ikke* blikket for helheden: “Hvad der i det Hele er slet, taber Intet ved kun at betragtes i det Enkelte” (Grundtvig 1819a, s. 224). Det er altså muligt at slutte fra del til helhed, og skulle der være en fejl i enkelte dele, rækker det ikke ved konklusionen. Den forbliver den samme.

Grundtvig slutter artiklen af med at anbefale, ad hvilken vej Baggesen og Oehlenschläger bør forsætte med deres forfatterskaber. Oehlenschläger skal fortsætte, hvor han slap med *Hakon Jarl* (1807), siden “et historisk Drama er det eneste Digt som taaler at fortsættes, ja, som kun i den bestandige Fortsættelse finder sin Slutning, saa man af det Slags kan aldrig faae for mange, men lettelig for faae” (Grundtvig 1819a, s. 232). Baggesen bør beskrive øjeblikket og derigennem opdrage ungdommen “thi hans Aand veed at gribe Øieblikket, og i en *Haande-Vending* er han uforlignelig” (s. 233).

Den kryptiske bemærkning om at Baggesens “vilde *reenskrive* Holberg” henviser til en anmeldelse af Holbergs komedie *Barselstuen* (1724). Heri foreslog han, at komedien blev rensat for uanstændige udtryk og plat komik, alt sammen af hensyn til det dannede publikum og en letpåvirkelig ungdom (Baggesen 1817, s. 284-286).

4 Beskuelsen

Grundtvig fældede sin dom over Oehlenschläger med udgangspunkt i det han kaldte “*Beskuelsen*, [...] efter dens Sandhed og Liv, Kraft og Klarhed” (Grundtvig 1819a, s. 225). Dette er både Flemming Lundgreen-Nielsen og Sune Auken enige om, omend de bestemmer dommens indhold og dermed beskuelsen forskelligt.

Ifølge Lundgreen-Nielsen er det beskuelsens grad af sandhed, liv, kraft og klarhed, der er afgørende for Grundtvigs bedømmelse af et digt. Lundgreen-Nielsen bestemmer ikke nærmere, hvad beskuelsen er som udsigelse af sandhed, liv, kraft og klarhed, ligesom det heller ikke bestemmes, hvad disse fire begreber består af. Når der er forskel på de tidlige og sene værker skyldes det, at der er ændringer i beskuelsen:

Da beskuelsen i Oehlenschlägers første skrifter er modsat de senere, må – efter modsigelsens grundsætning – én af dem være falsk: “Poetiske Skrifter” og “Nordiske

Digte” havde “poetiske ρ : *aandelige*” beskuelser, og de nyere Oehlenschläger-værker er derfor vildveje (Lundgreen-Nielsen 1980, bind 2, s. 803).

Auken tilskriver beskuelsens fire begreber sandhed, liv, kraft og klarhed to forskellige funktioner i digtet: Sandhed er digtets indhold, mens liv, kraft og klarhed alle har æstetiske funktioner. Der er ikke blot tale om en modsætning mellem form og indhold til fordel for indholdet. Liv, kraft og klarhed er formelementer og fungerer regulerende i forhold til beskuelsens sandhed. Det fremgår bl.a. af, at Uffe bestemmes som mere skøn, ikke kun mere sand, end guldsmeden i Oehlenschlägers tragedie *Stærkodder* fra 1812 (Grundtvig 1819a, s. 224). Forholdet mellem sandhed, liv, kraft og klarhed er behandlet mere indgående i artiklen “Grundtvig og genrerne. En introduktion” (Auken 2014, s. 29-36).

Hvor Oehlenschlägers tidlige værker, f.eks. *Poetiske Skrifter* (1805) og *Nordiske Digte*, (1807) ifølge Grundtvig havde poetisk beskuelse, gælder det modsatte for de senere. De rummer den modsatte beskuelse, og “kan ei begge være *sande*, ja, i det de ophæve hinanden, ei engang poetiske ρ : *aandelige*” (Grundtvig 1819a, s. 225). Grunden er, at han har vendt sig bort fra det, som var beskuelsen i hans tidlige digtning, det forbigangne og det tilkommende, og i stedet vendt sig mod øjeblikket.

Resultatet af forandringerne i beskuelsen hos Oehlenschläger gjorde ham ikke til nogen Baggese, men en “mesterlig Kjød-Billedhugger” (Grundtvig 1819a, s. 225). Faldet har været dybt; hvor dybt understreges gennem sammenligningen af den tidlige Oehlenschläger med Shakespeare:

thi det maa Danmark aldrig glemme, at var Oehlenschläger hensovet paa Hakons Bautasteen, da var den et Mindes-Mærke, hvis Mage selv ei pryder Villiams Grav i Vest-Minster; da det er den første levende Bautasteen i Kæmpe-Størrelse, som er udhugget med Konstner-Haand af *Historiens Dovre*, og fortæller os ikke, men *viser os virkelig* Kæmpens Liv og Aand (Grundtvig 1819a, s. 228).

5 “Om Publicum og Publicums Domstol”

I “Om Publicum og Publicums Domstol” foreslår Grundtvig at oprette en litterær domstol. Dommerne skulle bestå af de bedste forfattere og litterater. I 1700-tallet blev æstetiske domme afsagt næste enstemmigt og på grundlag af sandhed. Den fælles forståelse af, hvad som havde varig æstetisk værdi var gået tabt.

Det sidste indlæg i *Danne-Virke* var om muligt endnu mere principielt end det første. Grundtvig nævner kun én af stridens parter ved navn en enkelt gang, nemlig Baggese (Grundtvig 1819b, s. 278), og kun to gange hentyder han direkte til selve striden (s. 265 og s. 277).

Den første hentydning er ganske klar. Skønt Grundtvig ikke ønskede at deltage i polemikken, var det nødvendigt siden hans synspunkter var blevet misforstået:

Imidlertid bryder jeg dog kun nødig den Orden, jeg havde foresat mig, gjør det kun, fordi Dagens *Uorden* synes mig at kræve det, og vover Intet derved, da *den* tilstrækkelig har godtgjort, hvorlidet mine fleste Læsere, thi det er *Studerterne*, have ordenlig fulgt og fattet min Tanke-Gang (Grundtvig 1819b, s. 265).

Den anden hentydning til striden var mere dunkel og skal ses i sammenhæng med artiklens hensigt: forslaget om oprettelse af en domstol til at dømme i litterære stridigheder som f.eks. tylvtestrident. For at kunne dømme, må man være på højde med det, man dømmer, og gerne mere end det. De bedste forfattere er de bedste læsere og dermed de bedste dommere:

man maa være *Hovedet* høiere, end hvem man, *staaende paa sine egne Been*, skal oversee, og at hvem der kun naaer en Forfatter til Skuldrene, kun er en slet Dommer over hans Hoved.

Allerede heraf lære vi da, baade *hvem* det er, som skal føre Opsynet i Literaturen, og hvad det er, de først og fremmest skal bekæmpe. Det er nemlig klart, at ere de Ord-Førere, hvis Tale har hjemlet dem Plads mellem deres Tids bedste Læsere, ere de Historiens Sætte-Dommere, da maae de ikke tillade, at andre gribe ind i deres Embede (Grundtvig 1819b, s. 277 f.).

6 Dannemænds Ære!

Hensigten med den litterære domstol er at bekæmpe “den aldeles udanske og uhistoriske Selvklogskab, Næsviished og Uforskammenhed, som en Deel af Ungdommen troer sig berettiget til”, dvs. deres udfordring af Baggesen på latin. I det hele taget skal “vi af al Magt bekæmpe den aldeles udanske og slet tyske Høitravenhed, Spillen med Konstord, og Spillen under Maske, som blandt de Yngste er den høieste Mode, og finder Understøttelse hos adskillige af de Ældre” (Grundtvig 1819b, s. 288). Grundtvig afslutter artiklen med en opfordring til “hver ærlig Dannemand blandt de Boglærde Haand, og beder dem gjøre fælleds Sag med mig” (Grundtvig 1819b, s. 292). Den sag de samme skal kæmpe for er det danske sprog:

Hvad danske Folk skal have godt af, for Hoved og for Hjerte, maa siges paa ret Dansk, og maa kunne siges derpaa, naar Vedkommende ret veed hvad de vil sige; og hvad danske Folk ei kan have godt af, faaer være hvad det er, men er naturligviis ikke for danske Folk, og bør da i al Fald ei skrives i Bøger man kalder danske. Fremforalt bør hvad der udgiver sig for Philosophie, være skrevet paa ret reent og ordenligt Dansk (Grundtvig 1819b, s. 288 f.).

Hvis det betyder hån fra f.eks. tylvtent, er der ikke noget at gøre ved det: “Spotte mig hvo som vil! thi han er ikke Dansk, og at *kunne* bære de *Fremmedes* Spot har Danmarks Historie lært mig, er Dannemænds Ære! Taal-Mod er det ypperste Mod, sagde fordem *Rolv Krage!*” (Grundtvig 1819b, s. 292).

7 Anvendt litteratur

- Anonym (1818) “Jano Baggesen; Regi a consiliis justitiæ, Kiliensi quondam Professori, S. D. D. XII studiosi in universitate florentissima Hafniensi” i *Dagen*, nr. 236, 3. oktober, sp. [1-2]. København.
- Baggesen, Jens (1818) *Breve til Adam Oehlenschläger (I Anledning af En Reise af en Dito) fra Jens Baggesen*. København.

- Auken, Sune (2104) “Grundtvig og genrene. En introduktion” i Sune Auken og Christel Sunesen (red.) *Ved lejlighed. Grundtvig og genrene*. Hellerup.
- Grundtvig, N.F.S. (1819a) “Om Digterne Baggesen og Oehlenschläger” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, nr. 4, s. 195-236. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1819b) “Om Publicum og Publicums Domstol” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, nr. 4, s. 262-293. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*, bind 1-2. København.